אלה שהפכו את החולות לרחובות

Those who Transformed Sand Dunes into Streets

המתכננים והמעצבים של "העיר הלבנה" הגיעו מכל קצות אירופה והביאו עמם את רעיונותיה של התנועה המודרנית ואת הידע של אומנות הבנייה. בתערוכה זו מוצגים 78 אדריכלים. הם מייצגים את הקבוצה הגדולה שפעלה בתל אביב ומנתה כ-150 איש. האדריכלים המוצגים הם אלה שנמצאו פרטים לגביהם ואין בכך ביטוי להעדפה כלשהי.

האדריכלים חולקו לקבוצות ע"פ מקורות השכלתם, ולא על-פי ארצות מוצאם. לכל קבוצה מאפיינים משלה:

מזרח אירופה – מרבית האדריכלים שלמדו במזרח אירופה עלו ארצה בשנות העשרים. חלקם סיימו את לימודיהם לפני מלחמת העולם הראשונה ורכשו ניסיון מקצועי לפני עלייתם לארץ. באקדמיות לאמנות ואדריכלות שלטה באותן השנים הדוקטרינה הקלאסית. עם עלייתם לארץ בשנות העשרים, הם בנו בסגנון האקלקטי. בתחילת שנות השלושים החל רווח בעיר הסגנון הבינלאומי, אותו אימצו ללא היסוס.

גרמניה אוסטריה ושוויץ – (הארצות ששפתן היא גרמנית). בקבוצה זו נכללים ילידי גרמניה; ילידי מזרח אירופה, שנסעו ללמוד בגרמניה או באוסטריה (וינה); קבוצה קטנה של בני העלייה הרביעית, שחיו בארץ ונסעו ללמוד באוסטריה או בבית הספר ה"באוהאוס" בגרמניה. עמם נמנים א. שרון, ש. מיסטצ'קין, ש. ברנשטיין, י. פינקרפלד וי. נויפלד.

צרפת, בלגיה ואיטליה – בני העלייה הרביעית, שעלו לארץ עם משפחותיהם בתחילת שנות העשרים בעודם צעירים, העדיפו לצאת ללימודים בארצות אלה. חלקם למדו בגמנסיה הרצליה. בתחילת שנות העשרים הם עסקו במלאכת הבניה או במקצועות טכניים. אחדים מהם קיבלו הכשרה מקצועית בבית הספר הטכני מונטיפיוויר, והפכו להנדסאים. הכשרתם הוכרה כנראה, ולו בחלקה, באוניברסיטת קאן שבצרפת ובבתי ספר אחרים. כך הצליחו לקצר את משך לימודיהם בחו"ל והורידו את עלות הלימודים. המימון הגיע בדרך כלל מבני משפחה שנותרו בארץ, ולעיתים חסכו מפיהם כדי לקנות השכלה לבני משפחתם. הסיבות להעדפת ארצות אלה לרכישת השכלה: השליטה בשפה הצרפתית, שנלמדה בגמנסיה הרצליה; דמי מחייה ושכר לימוד נמוכים; בחלק מבתי הספר, בעיקר בבלגיה, הוצע תואר משולב בהנדסה ואדריכלות. הצעירים ששבו לארץ מלימודיהם בתחילת שנות השלושים, חוו את ניצני המודרניזם בבתי הספר האוונגארדים. הם כבר היו מעורים בהווי הארץ, בשלים לחולל את המהפכה ששינתה את פני העיר וסחפה אחריה את כולם.

הטכניון, ישראל – המחזור הראשון של הפקולטה לאדריכלות בטכניון סיים את לימודיו ב-1928. היתה זו קבוצה קטנה של ילידי הארץ, או בני העלייה הרביעית. המורה היה אלכסנדר ברוולד. משנות השלושים גדל מספרם של בוגרי הטכניון והשפעתם על דמותה הארכיטקטונית של הארץ היתה מכריעה.

The planners and designers of the White City arrived from all over Europe, bringing with them the ideas of the Modern Movement and masonry know-how. The exhibition presents 78 architects, representative of the larger group of architects who worked in Tel Aviv, numbering approximately 150. The selection does not reflect any preference; the architects on display are merely those for whom we managed to gather data. The architects were divided into groups based on the places they were educated, rather than their countries of origin, each group displaying unique characteristics:

Eastern Europe: Most of the architects who studied in Eastern Europe immigrated to Eretz-Israel in the 1920s. Some graduated before World War I and acquired professional experience prior to immigration. During those years, the classical doctrine prevailed in the art and architecture academies. In the 1920s, immediately following their immigration, they built in the Eclectic style, but in the early 1930s, when the International Style became widespread, they readily adopted it.

Germany, Austria, Switzerland (the German-speaking countries): This group includes architects born in Germany, architects born in Eastern Europe who studied in Germany or Austria (Vienna), as well as a small group of fourth Aliya (immigration wave) members who lived in Eretz-Israel and went to study in Austria or at the Bauhaus in Germany (these included A. Sharon, S. Miestechkin, S. Bernstein, J. Pinkerfeld, and J. Neufeld).

France, Belgium, and Italy: Members of the fourth Aliya who immigrated to Eretz-Israel with their families in the early 1920s at a young age, and preferred to study in these countries. Some of them studied at the Herzliya Gymnasium high School in Tel Aviv, engaging in masonry or technical occupations in the early 1920s. Some acquired vocational training at the Montefiore Technical School, becoming practical engineers. Apparently, their training was, at least partly, recognized by the University of Caen in France and by other schools and academies, thus enabling them to shorten their period of studies abroad and lower the costs, which were usually paid by relatives who stayed behind and sometimes saved on food to buy education for their family. These countries became favorites for acquiring education due to mastery of French which was taught at the Herzliya Gymnasium; the relatively low tuition and cost of living; and because some of the schools, mainly in Belgium, offered a combined degree in engineering and architecture. These young architects experienced the first buds of modernism in the avant-garde schools abroad. Returning to Eretz-Israel from their studies in the early 1930s, they were already versed in the local life style and ready to bring about the revolution that changed Tel Aviv's appearance, sweeping everyone along.

The Technion – Israel Institute of Technology: The first class of the Faculty of Architecture at the Technion graduated in 1928. It was a small group of sabras (native-born Eretz-Israelis) and members of the fourth Aliya, and their teacher was Alexander Baerwald. From the 1930s the number of Technion graduates increased, and their influence on the country's architectural appearance became crucial.

Technion Faculty of Architecture:
Members of the first graduating class during a workshop, 1927

אדריכלים אלה, השאירו הכל מאחורי גבם והגיעו לכאן מכל קצות אירופה לבנות את ארץ חלומותיהם. הם עסקו בבניית העיר בעיקר בין השנים 1931-1937. באותה תקופה הביאה העליה החמישית לתנופת בנייה חסרת תקדים, ונבנו למעלה מ-3000 מבנים באמצעים פשוטים. הגאות הכלכלית נפסקה ב-1937 עם פרוץ המאורעות ופרסום "הספר הלבן". העליה נעצרה ואיתה גם הבנייה. בשנים 1937-1947 נבנו בסך הכל עוד כ- 1000 בתים. המצב הפוליטי והאבטלה הקשה גרמו לאדריכלים רבים לעזוב את הארץ ולהגר בעיקר לארצות הברית ולדרום אמריקה. רק מספר קטן של משרדים מובילים נותר פעיל, השאר נאלצו לסגור את משרדם ועברו לעבוד במחלקת התכנון של עיריית ת"א, או במחלקה לעבודות ציבוריות של ממשלת המנדט. שם נשארו לעבוד עד קום המדינה, מועד בו שבו לתכנן עבור המגזר הציבורי והפרטי.

These architects left everything behind and arrived in the country from all over Europe to build the land of their dreams. They engaged in the city's construction mainly between 1931 and 1937. At that time, the fifth Aliya (immigration wave) brought about an unprecedented building boom, and more than 3,000 edifices were erected using simple means.

The economic boom ended in 1937 with the outbreak of the Arab uprising and the publication of the White Paper. Immigration stopped and construction ceased accordingly. Between 1937 and 1947 only some 1,000 buildings were constructed. Due to the political situation and harsh unemployment, many architects left the country, immigrating mainly to the United States and Latin America. Only a small number of leading offices remained active; the majority of architects were forced to close down their private practices and started working in the Planning Department of the Tel Aviv Municipality or in the Mandatory Public Works Department. They continued working there until the establishment of the State, whereupon they resumed planning for the public and the private sectors.

הפעילות והחשיבה התכנונית, במהלך שנות השלושים והארבעים, התפלגה בין כמה מוקדים:

- מחלקת התכנון בעיריית תל אביב בראשותו של מהנדס העיר יעקב שיפמן.
- חברי ה"חוג", שעסקו בתיאוריה, הוציאו לאור את העיתון "הבנין" ו"הבנין במזרח הקרוב". הם עודדו פרסומים מקצועיים בעיתונות המקומית והזרה, הצליחו להנהיג תחרויות מקצועיות בתכנון מבני ציבור ודאגו לבסס את מעמדו של האדריכל ברשות המקומית.
- עבודת התכנון שנעשתה במשרדי האדריכלים הרבים בעיר.
- מחלקת התכנון הארצית והמחלקה לעבודות ציבוריות של ממשלת המנדט.

Architectural theory and practice during the 1930s and 1940s were divided between several foci:

- The Planning Department of the Tel Aviv Municipality headed by the City Engineer, Ya'acov Shiffman.
- Members of the Architects' Circle who engaged in theory and published the professional magazines Habinyan ('Construction') and Habinyan Bamizrah Hakarov ('Construction in the Near East'), encouraged professional publications in the local and foreign press, introduced professional competitions for the planning of public buildings, and struggled to secure the architect's status in the local authority.
- Planning work carried out in the city's numerous architect offices.
- The National Planning Department and the Mandatory Public Works Department.

מהנדסי העיר תל אביב שעמדו בראש מחלקת התכנון בעירייה

1923-1921	יהודה מגידוביץ
1924-1923	יצחק שווריץ
1927-1924	דב הרשקוביץ
1928-1927	אלכסנדר פן
1929-1928	משה צ'רנר
1950-1929	יעקב שיפמן (בן סיראּ)
1966-1950	משה עמיעז
1973-1966	יהודה רביבוביץ
1974-1973	ירחמיאל דורי
1979-1974	אפרים מרק
1984-1979	שמואל פן
1994-1984	שמאי אסיף
1998-1994	ברוך יוסקוביץ
1999-1998	ישראל גודוביץ
2004-1999	דני קייזר

מקורות:

- מירה והרפטיג, חייהם ועבודתם של אדריכלים יהודיים דוברי גרמנית בפלשתינה בין 1918-1948, בהוצאת Wasmuth, ברלין, 1996.
- אירמל קמפ-בנדאו, וינפריד נרדינגר, תל אביב אדריכלות מודרנית 1930-1939, בזמנון Ifa ובהוצאת Wasmuth, ברלין, 1994.
- ניצה מצגר סמק, בתים מן החול, אדריכלות הסגנון הבינלאומי בתל אביב 1931-1948, בהוצאה לאור של משרד הבטחון, תל אביב, 1994.
- ארכיון עיריית תל אביב-יפו, ארכיון צוות השימור בעיריית תל אביב, ארכיון שולה וידריך, חנה שומך, עדינה קורולניק ובני משפחות האדריכלים.

Sources:

- Irmel Kamp-Bandau and Winfried Nerdinger, *Tel Aviv: Modern Architecture 1930-1939* (Berlin: Wasmuth, 1994).
- Myra Warhaftig, *Sie legten den Grundstein: Leben und Wirken deutschsprachiger jüdischer Architekten in Palästina 1918-1948* (Berlin: Wasmuth, 1996).
- Nitza Metzger-Szmuk, *Dwelling on the Dunes: Tel Aviv Modern Movement and Bauhaus Ideals* (Tel Aviv: L'Éclat, 2004).
- Tel Aviv Municipality Archive and the architects' families.